

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 22ας Δεκεμβρίου 2010*

Στην υπόθεση C-393/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Nejvyšší správní soud (Τσεχική Δημοκρατία) με απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Οκτωβρίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Bezpečnostní softwarová asociace — Svaz softwarové ochrany

κατά

Ministerstvo kultury,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, R. Silva de Lapuerta, Γ. Αρέστη (εισηγητή), J. Malenovský και T. von Danwitz, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η τσεχική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Σεπτεμβρίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany, εκπροσωπούμενη από τον I. Juřena, advokát,

- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και D. Hadroušek,

- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Heliskoski,

- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους H. Krämer και P. Ondrůšek,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Οκτωβρίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1991, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (ΕΕ L 122, σ. 42), και του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (ΕΕ L 167, σ. 10).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany (Ενώσεως για την ασφάλεια του λογισμικού, στο εξής: BSA) και Ministerstvo kultury (Υπουργείου Πολιτισμού), ως προς την άρνηση του Υπουργείου να χορηγήσει στην BSA άδεια για τη συλλογική διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, της συμφωνίας περί των πτυχών των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που άπτονται του εμπορίου, το οποίο περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 Γ της Συμφωνίας για την Ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού

Εμπορίου, η οποία υπογράφηκε στο Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994, και εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ L 336, σ. 1, στο εξής: συμφωνία ΣΔΠΙΕ):

«Τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, είτε σε πηγαίο κώδικα είτε σε αντικειμενικό κώδικα, χαίρουν της ίδιας προστασίας όπως και τα λογοτεχνικά έργα βάσει της Συμβάσεως της Βέρνης [(πράξη των Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971), όπως προκύπτει από την τροποποίηση της 28ης Σεπτεμβρίου 1979 (στο εξής: σύμβαση της Βέρνης)].»

Η κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης

Η οδηγία 91/250

- 4 Η έβδομη, δέκατη και ενδέκατη αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας 91/250 έχουν ως εξής:

«εκτιμώντας ότι, για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος “πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή” περιλαμβάνει προγράμματα κάθε μορφής, περιλαμβανομένων και εκείνων που είναι ενσωματωμένα στο υλικό· ότι ο όρος αυτός περιλαμβάνει επίσης προπαρασκευαστική εργασία σχεδιασμού που οδηγεί στην κατάρτιση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή εφόσον η φύση της προπαρασκευαστικής εργασίας είναι τέτοια που το πρόγραμμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή μπορεί να προκύψει από αυτή σε ένα μεταγενέστερο στάδιο·

[...]

ότι η λειτουργία ενός προγράμματος ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι η επικοινωνία και η συνεργασία με τις άλλες μονάδες ενός συστήματος ηλεκτρονικών υπολογιστών και με τους χρήστες και, για το σκοπό αυτό, απαιτείται μια λογική και, σε ορισμένες περιπτώσεις, υλική διασύνδεση και διάλογος, ώστε να δίνεται η δυνατότητα σε όλα τα στοιχεία του λογισμικού και του υλικού να συνεργαστούν με άλλα λογισμικά και υλικά καθώς και χρήστες με όλους τους τρόπους λειτουργίας τους·

ότι τα μέρη του προγράμματος τα οποία εξασφαλίζουν την εν λόγω διασύνδεση και τον διάλογο μεταξύ των στοιχείων υλικού και λογισμικού, είναι γενικά γνωστά σαν “συστήματα διασύνδεσης”».

5 Το άρθρο 1 της οδηγίας 91/250 ορίζει:

«1. Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη προστατεύουν τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σαν λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια της σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος “προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών” περιλαμβάνει και το προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού τους.

2. Η προστασία σύμφωνα με την παρούσα οδηγία ισχύει για κάθε μορφή εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσής του, δεν προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας βάσει της παρούσας οδηγίας.

3. Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται εφόσον είναι πρωτότυπο με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. Η παροχή της προστασίας δεν εξαρτάται από την εφαρμογή κανενός άλλου κριτηρίου.»

Η οδηγία 2001/29

- 6 Η ένατη και δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/29 αναφέρουν:

«Κάθε εναρμόνιση του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων πρέπει να βασίζεται σε υψηλό επίπεδο προστασίας, διότι τα εν λόγω δικαιώματα είναι ουσιώδη για την πνευματική δημιουργία, η προστασία τους συμβάλλει στη διατήρηση και ανάπτυξη της δημιουργικότητας προς όφελος των δημιουργών, των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών, των καταναλωτών, του πολιτισμού, της βιομηχανίας και του κοινού γενικότερα, ως εκ τούτου, η πνευματική ιδιοκτησία έχει αναγνωρισθεί ως αναπόσπαστο μέρος της ιδιοκτησίας.

Για να συνεχίσουν τη δημιουργική και καλλιτεχνική τους εργασία, οι δημιουργοί ή οι ερμηνευτές και εκτελεστές καλλιτέχνες πρέπει να λαμβάνουν εύλογη αμοιβή για τη χρήση των έργων τους, όπως και οι παραγωγοί για να μπορούν να χρηματοδοτούν αυτές τις δημιουργίες οι απαιτούμενες επενδύσεις για την παραγωγή προϊόντων, όπως τα φωνογραφήματα, οι ταινίες ή τα προϊόντα πολυμέσων, και υπηρεσιών όπως οι “κατ’ αίτησιν” υπηρεσίες, είναι σημαντικές. Χρειάζεται κατάλληλη έννομη προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας προκειμένου να εξασφαλιστεί η εύλογη αμοιβή και η ικανοποιητική απόδοση των σχετικών επενδύσεων.»

- 7 Η εικοστή και εικοστή τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/29 ορίζουν:

«Η παρούσα οδηγία βασίζεται σε αρχές και ρυθμίσεις ήδη κατοχυρωμένες από τις ισχύουσες οδηγίες στον συγκεκριμένο τομέα, ιδίως [την οδηγία 91/250]. Αναπτύσσει αυτές τις αρχές και ρυθμίσεις εντάσσοντάς τες στην κοινωνία της πληροφορίας. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται υπό την επιφύλαξη [της εν λόγω οδηγίας], εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά στην παρούσα οδηγία.

[...]

Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εναρμονίσει περαιτέρω το δικαίωμα του δημιουργού να παρουσιάζει στο κοινό, το δικαίωμα αυτό θα πρέπει να θεωρηθεί κατά ευρεία έννοια ότι καλύπτει κάθε παρουσίαση σε κοινό το οποίο δεν παρίσταται στον τόπο της παρουσίας. Το δικαίωμα αυτό θα πρέπει να καλύπτει κάθε σχετική μετάδοση ή αναμετάδοση ενός έργου στο κοινό με ενσύρματα ή ασύρματα μέσα, συμπεριλαμβανομένης της ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής. Το δικαίωμα αυτό δεν θα πρέπει να καλύπτει άλλες πράξεις.»

8 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2001/29 προβλέπει:

«1. Η παρούσα οδηγία αφορά την νομική προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνία της πληροφορίας.

2. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 11, η παρούσα οδηγία ουδόλως θίγει τις ισχύουσες κοινοτικές διατάξεις σχετικά με:

α) την νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών·

[...]».

9 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29:

«Τα κράτη μέλη παρέχουν το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν, την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει:

α) στους δημιουργούς, όσον αφορά τα έργα τους».

10 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη παρέχουν στους δημιουργούς το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν κάθε παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση σε αυτά όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος.»

Η εθνική νομοθεσία

11 Η οδηγία 91/250 μεταφέρθηκε στην τσεχική έννομη τάξη με τον νόμο 121/2000, της 7ης Απριλίου 2000, περί του δικαιώματος του δημιουργού, των συγγενικών δικαιωμάτων και της τροποποίησης ορισμένων νόμων (zákon č. 121/2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů), της 7ης Απριλίου 2000 (στο εξής: νόμος περί προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού).

12 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου, αντικείμενο του δικαιώματος του δημιουργού είναι οποιοδήποτε λογοτεχνικό και κάθε άλλο καλλιτεχνικό έργο του δημιουργού, εκδηλούμενο υπό οποιαδήποτε δυνάμενη να γίνει αντιληπτή μορφή, περιλαμβανομένης της ηλεκτρονικής, μόνιμης ή προσωρινής μορφής, ανεξαρτήτως του πεδίου, του σκοπού ή του περιεχομένου του.

13 Στο άρθρο 2, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου ορίζεται ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών θεωρούνται επίσης ως έργα εφόσον είναι πρωτότυπα, εφόσον, δηλαδή, αποτελούν προϊόν της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους.

14 Κατά το άρθρο 65 του εν λόγω νόμου:

«1. Τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών καθώς και τα προπαρασκευαστικά στοιχεία σχεδιασμού τους, προστατεύονται ως λογοτεχνικά έργα, ανεξαρτήτως της μορφής υπό την οποία εμφανίζονται.

2. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων που αποτελούν τη βάση της διασυνδέσεώς του με άλλο πρόγραμμα, δεν προστατεύονται από τον νόμο αυτόν.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Στις 9 Απριλίου 2001, η BSA, υπό την ιδιότητά της ως ενώσεως, υπέβαλε ενώπιον του Ministerstvo kultury αίτηση χορηγήσεως άδειας για τη συλλογική διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 98 του νόμου περί προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού. Η BSA προσδιόρισε την έκταση των δικαιωμάτων αυτών με επιστολή της 12ης Ιουνίου 2001.

16 Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε καθώς και η διοικητική ένσταση που ασκήθηκε κατά της απορρίψεως αυτής. Κατόπιν αυτού, η BSA άσκησε προσφυγή κατά των αποφάσεων αυτών ενώπιον του Vrchní soud v Praze.

17 Κατόπιν της ακυρώσεως των απορριπτικών αυτών αποφάσεων εκ μέρους του Nejvyšší správní soud, στο οποίο ανατέθηκε η υπόθεση, το Ministerstvo kultury εξέδωσε νέα απόφαση στις 14 Απριλίου 2004, με την οποία απέρριψε και πάλι την αίτηση της BSA. Στη συνέχεια, η BSA υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της νέας αυτής αποφάσεως ενώπιον του Ministerstvo kultury, το οποίο ανακάλεσε την απορριπτική αυτή απόφαση.

- 18 Στις 27 Ιανουαρίου 2005, το Ministerstvo kultury εξέδωσε νέα απόφαση με την οποία απέρριψε και πάλι την αίτηση της BSA για τον λόγο, μεταξύ άλλων, ότι, αφενός, ο νόμος περί της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού προστατεύει μόνον τον αντικειμενικό και τον πηγαίο κώδικα προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, και δεν προστατεύει καθόλου το αποτέλεσμα της απεικόνισης του προγράμματος στην οθόνη ηλεκτρονικού υπολογιστή, η δε γραφική διασύνδεση χρήστη προστατεύεται μόνον κατά του αθέμιτου ανταγωνισμού. Αφετέρου, προέβαλε ότι, ναι μεν η συλλογική διαχείριση προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι θεωρητικώς δυνατή, δεν μπορεί όμως να νοηθεί υποχρεωτική συλλογική διαχείριση, η δε προαιρετική συλλογική διαχείριση είναι αναποτελεσματική.
- 19 Η BSA άσκησε κατά της απόφασης αυτής ένσταση, η οποία απορρίφθηκε με απόφαση της 6ης Μαρτίου 2005 του Ministerstvo kultury. Κατόπιν της απορρίψεως αυτής, η BSA προέβαλε ότι ο ορισμός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή του άρθρου 2, παράγραφος 2, του νόμου περί της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού καλύπτει και τη γραφική διασύνδεση χρήστη. Κατά την άποψή της, ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή γίνεται αντιληπτό τόσο στο επίπεδο του πηγαίου ή του αντικειμενικού κώδικα, όσο και στο επίπεδο της μεθόδου επικοινωνίας (διεπαφής επικοινωνίας).
- 20 Εφόσον το Městský soud v Praze απέρριψε την προσφυγή της, η BSA άσκησε αναίρεση ενώπιον του Nejvyšší správní soud. Η BSA θεωρεί ότι ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή αποτελεί το αντικείμενο χρήσεως όταν απεικονίζεται στην οθόνη χρήστη και, κατά συνέπεια, η χρήση αυτή πρέπει να τυγχάνει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού.
- 21 Όσον αφορά την ερμηνεία των διατάξεων των οδηγιών 91/250 και 2001/29, το Nejvyšší správní soud αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250[...] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, για τους σκοπούς της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ως έργου σύμφωνα με την

οδηγία αυτή, η φράση “κάθε μορφή εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή” περιλαμβάνει και τη γραφική διασύνδεση χρήστη (graphic user interface) προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή μέρους αυτού;

- 2) Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι καταφατική, συνιστά η τηλεοπτική μετάδοση, με την οποία το κοινό δύναται να αντιληφθεί μέσω των αισθήσεών του τη γραφική διασύνδεση χρήστη προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή μέρους αυτού, μολονότι δεν δύναται να ασκήσει ενεργώς έλεγχο στο πρόγραμμα αυτό, παρουσίαση έργου ή μέρους του στο κοινό υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29[...];»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- ²² Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης συνέβησαν πριν από την προσχώρηση της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα, η πρώτη απόφαση του Ministerstvo kultury φέρει ημερομηνία 20 Ιουλίου 2001.

- ²³ Ωστόσο, κατόπιν των διαφόρων προσφυγών της BSA, το Ministerstvo kultury εξέδωσε νέα απόφαση στις 27 Ιανουαρίου 2005, με την οποία απέρριψε και πάλι την αίτηση της BSA. Εφόσον η BSA αμφισβήτησε, ανεπιτυχώς, τη νέα αυτή απόφαση ενώπιον του Ministerstvo kultury, προσέφυγε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως αυτής.

24. Επισημαίνεται, αφενός, ότι η προσβαλλομένη στην κύρια δίκη απόφαση είναι μεταγενέστερη της ημερομηνίας προσχωρήσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ένωση, ότι ρυθμίζει ορισμένη κατάσταση για το μέλλον και όχι για το παρελθόν και, αφετέρου, ότι ο εθνικός δικαστής ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με τη νομοθεσία της Ένωσης η οποία έχει εφαρμογή στη κύρια δίκη (βλ. απόφαση της 14ης Ιουνίου 2007, C-64/06, Telefónica O2 Czech Republic, Συλλογή 2007, σ. I-4887, σκέψη 21).
25. Εφόσον τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο αποφαινεται χωρίς να χρειάζεται, κατ' αρχήν, να εξετάζει κάτω από ποιες συνθήκες τα εθνικά δικαστήρια οδηγήθηκαν στο να του υποβάλουν τα ερωτήματα και προτίθενται να εφαρμόσουν τη διάταξη του κοινοτικού δικαίου που του ζήτησαν να ερμηνεύσει (βλ. αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 1996, C-85/95, Reisdorf, Συλλογή 1996, σ. I-6257, σκέψη 15, και Telefónica O2 Czech Republic, προπαρατεθείσα, σκέψη 22).
26. Τα πράγματα θα είχαν άλλως μόνο στις περιπτώσεις όπου είτε η διάταξη δικαίου της Ένωσης που υποβλήθηκε προς ερμηνεία στο Δικαστήριο δεν έχει εφαρμογή στα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης τα οποία εξελίχθηκαν πριν από την προσχώρηση νέου κράτους μέλους στην Ένωση, είτε όταν προδήλως η εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής (προπαρατεθείσα απόφαση Telefónica O2 Czech Republic, σκέψη 23).
27. Ωστόσο, τούτο δεν συμβαίνει εν προκειμένω. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύσει τις διατάξεις των επικληθεισών από το αιτούν δικαστήριο οδηγιών και πρέπει να δώσει απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- ²⁸ Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η γραφική διασύνδεση χρήστη προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι μορφή εκφράσεως του εν λόγω προγράμματος, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και, επομένως, απολαύει της προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, όπως προκύπτει από την οδηγία αυτή.
- ²⁹ Η οδηγία 91/250 δεν καθορίζει την έννοια «κάθε μορφής εκφράσεως προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή».
- ³⁰ Υπό τις συνθήκες αυτές, η εν λόγω έννοια πρέπει να καθορισθεί σε συνάρτηση του περιεχομένου και του πλαισίου των διατάξεων του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/29 όπου περιλαμβάνεται, καθώς και υπό το πρίσμα των σκοπών του συνόλου της οδηγίας αυτής και του διεθνούς δικαίου (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, C-5/08, Infopaq International, Συλλογή 2009, σ. I-6569, σκέψη 32).
- ³¹ Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 91/250, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών προστατεύονται με δικαιώματα του δημιουργού σαν λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια της Συμβάσεως της Βέρνης. Η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου επεκτείνει την προστασία αυτή σε κάθε μορφή εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

- 32 Η πρώτη περίοδος της έβδομης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας 91/250 αναφέρει ότι, για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος «πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή» περιλαμβάνει προγράμματα κάθε μορφής, περιλαμβανομένων και εκείνων που είναι ενσωματωμένα στο υλικό.
- 33 Συναφώς, πρέπει να γίνει μνεία του άρθρου 10, παράγραφος 1, της συμφωνίας ΣΔΠΠΕ, το οποίο προβλέπει ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, είτε σε πηγαίο κώδικα είτε σε αντικειμενικό κώδικα, χαίρουν της ίδιας προστασίας όπως και τα λογοτεχνικά έργα βάσει της Συμβάσεως της Βέρνης.
- 34 Επομένως, ο πηγαίος κώδικας και ο αντικειμενικός κώδικας προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι μορφές εκφράσεώς του, οι οποίες, κατά συνέπεια, πρέπει να τύχουν της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250.
- 35 Συνεπώς, το αντικείμενο της προστασίας που χορηγεί η οδηγία αυτή αφορά το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή σε όλες τις μορφές εκφράσεώς του, οι οποίες επιτρέπουν την αναπαραγωγή του σε διάφορες γλώσσες προγραμματισμού, όπως ο πηγαίος και ο αντικειμενικός κώδικας.
- 36 Πρέπει επίσης να τονιστεί η δεύτερη περίοδος της έβδομης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας 91/250, κατά την οποία ο όρος «πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή» περιλαμβάνει και την προπαρασκευαστική εργασία σχεδιασμού που οδηγεί στην κατάρτιση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή εφόσον η φύση της προπαρασκευαστικής εργασίας είναι τέτοια που το πρόγραμμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή μπορεί να προκύψει από αυτή σε ένα μεταγενέστερο στάδιο.
- 37 Επομένως, στο αντικείμενο της προστασίας της οδηγίας 91/250 περιλαμβάνονται οι μορφές εκφράσεως ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς και οι προπαρασκευαστικές εργασίες σχεδιασμού οι οποίες δύνανται να καταλήξουν στην αναπαραγωγή ή στη μεταγενέστερη πραγματοποίηση του προγράμματος αυτού, αντιστοίχως.

- 38 Όπως αναφέρει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 61 των προτάσεών του, κάθε μορφή εκφράσεως του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή πρέπει να προστατεύεται εφόσον η αναπαραγωγή της μπορεί να καταλήξει σε αναπαραγωγή του προγράμματος αυτού καθεαυτό, παρέχοντας έτσι στον υπολογιστή τη δυνατότητα να επιτελέσει τη λειτουργία του.
- 39 Κατά τη δέκατη και ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/250, τα συστήματα διασύνδεσεως είναι τα μέρη του προγράμματος του υπολογιστή τα οποία εξασφαλίζουν την εν λόγω διασύνδεση και τον διάλογο μεταξύ των στοιχείων υλικού και λογισμικού, ώστε να δίνεται η δυνατότητα σε όλα τα στοιχεία του λογισμικού και του υλικού να συνεργαστούν με άλλα λογισμικά και υλικά καθώς και χρήστες με όλους τους τρόπους λειτουργίας τους.
- 40 Ειδικότερα, η γραφική διασύνδεση χρήστη είναι διασύνδεση διαδράσεως, η οποία επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και του χρήστη.
- 41 Υπό τις συνθήκες αυτές, η γραφική διασύνδεση χρήστη δεν επιτρέπει την αναπαραγωγή του εν λόγω προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά αποτελεί απλώς στοιχείο του προγράμματος αυτού μέσω του οποίου οι χρήστες εκμεταλλεύονται τις λειτουργικές δυνατότητές του.
- 42 Επομένως, η διασύνδεση αυτή δεν συνιστά μορφή εκφράσεως προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να τύχει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών βάσει της οδηγίας αυτής.
- 43 Ωστόσο, μολονότι το αιτούν δικαστήριο περιόρισε το ερώτημά του στην ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να του παράσχει όλα τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που μπορεί να του είναι χρήσιμα για την εκδίκαση της υπόθεσης της οποίας έχει

επιληφθεί, ασχέτως του αν το αιτούν δικαστήριο έχει κάνει σχετική μνεία κατά τη διατύπωση του ερωτήματός του (βλ., συναφώς, απόφαση της 26ης Απριλίου 2007, C-392/05, Αλεβίζος, Συλλογή 2007, σ. I-3505, σκέψη 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 44 Συναφώς, πρέπει να εξακριβωθεί αν η γραφική διασύνδεση χρήστη προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή μπορεί να τύχει της προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού του κοινού δικαίου βάσει της οδηγίας 2001/29.
- 45 Το Δικαστήριο έκρινε ότι το δικαίωμα του δημιουργού υπό την έννοια της οδηγίας 2001/29 δύναται να εφαρμοστεί μόνον όσον αφορά αντικείμενο που είναι πρωτότυπο υπό την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του (βλ., συνφώς, ως προς το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, προπαρατεθείσα απόφαση Infopaq International, σκέψεις 33 έως 37).
- 46 Κατά συνέπεια, η γραφική διασύνδεση χρήστη μπορεί να τύχει, ως έργο, της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού αν είναι προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού της.
- 47 Στον εθνικό δικαστή απόκειται να εξετάσει αν πρόκειται περί αυτού στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί.
- 48 Κατά την εκτίμησή του, ο εθνικός δικαστής πρέπει να λάβει υπόψη, μεταξύ άλλων, τη συγκεκριμένη διάταξη ή διάρθρωση όλων των στοιχείων τα οποία αποτελούν μέρος της γραφικής διασυνδέσεως χρήστη για να καθορίσει ποια πληρούν το κριτήριο της πρωτοτυπίας. Συναφώς, το κριτήριο αυτό πληρούται από τα στοιχεία της γραφικής διασυνδέσεως χρήστη τα οποία χαρακτηρίζονται αποκλειστικώς από την τεχνική τους λειτουργία.

- 49 Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 75 και 76 των προτάσεών του, όταν η μορφή εκφράσεως των στοιχείων αυτών υπαγορεύεται από την τεχνική λειτουργία τους, δεν πληρούται το κριτήριο της πρωτοτυπίας, καθότι οι διάφοροι τρόποι υλοποίησης μιας ιδέας είναι τόσο περιορισμένοι που η ιδέα και η έκφραση της ιδέας συγχέονται.
- 50 Σε τέτοια περίπτωση, τα στοιχεία της γραφικής διασυνδέσεως χρήστη δεν επιτρέπουν στον δημιουργό να εκφράσει το δημιουργικό του πνεύμα με πρωτότυπο τρόπο και να καταλήξει σε αποτέλεσμα το οποίο αποτελεί προσωπική πνευματική εργασία του εν λόγω δημιουργού.
- 51 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η γραφική διασύνδεση χρήστη δεν αποτελεί μορφή εκφράσεως προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και δεν απολαύει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών βάσει της οδηγίας αυτής. Εντούτοις, η διασύνδεση αυτή μπορεί να τύχει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού ως έργο, βάσει της οδηγίας 2001/29, αν αποτελεί προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού της.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 52 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ουσιαστικώς, να διευκρινιστεί αν η τηλεοπτική μετάδοση γραφικής διασυνδέσεως χρήστη είναι παρουσίαση στο κοινό έργου το οποίο τυγχάνει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29.
- 53 Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, τα κράτη μέλη παρέχουν στους δημιουργούς το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν κάθε παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση σε αυτά όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος.

- 54 Από την εικοστή τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/29 προκύπτει ότι η έννοια της «παρουσιάσεως στο κοινό» πρέπει να νοείται υπό ευρεία έννοια. Εξάλλου, η ερμηνεία αυτή είναι αναγκαία για την επίτευξη του κύριου σκοπού της εν λόγω οδηγίας, ο οποίος, όπως προκύπτει από την ένατη και δέκατη αιτιολογική σκέψη της, συνίσταται στην καθιέρωση υψηλότερου επιπέδου προστασίας υπέρ, μεταξύ άλλων, των δημιουργών, ώστε να μπορούν να λαμβάνουν εύλογη αμοιβή για τη χρήση των έργων τους, ιδίως στην περίπτωση παρουσιάσεως στο κοινό (απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2006, C-306/05, SGAE, Συλλογή 2006, σ. I-11519, σκέψη 36).
- 55 Επομένως, κατ' αρχήν, η τηλεοπτική μετάδοση έργου είναι παρουσίαση στο κοινό την οποία ο δημιουργός του έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει ή να απαγορεύει.
- 56 Περαιτέρω, από τη σκέψη 46 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η γραφική διασύνδεση χρήστη μπορεί να αποτελεί προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού της.
- 57 Πάντως, μολονότι, στο πλαίσιο τηλεοπτικής μεταδόσεως εκπομπής, απεικονίζεται η γραφική διασύνδεση χρήστη, οι τηλεθεατές δέχονται την παρουσίαση της εν λόγω γραφικής διασυνδέσεως χρήστη μόνον παθητικώς, χωρίς δυνατότητα παρεμβάσεως. Δεν δύνανται να χρησιμοποιήσουν τη διασύνδεση αυτή, βάσει της οποίας καθίσταται δυνατή η διάδραση μεταξύ του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και χρήστη. Δεδομένου ότι, με την τηλεοπτική μετάδοση, η γραφική διασύνδεση χρήστη δεν τίθεται στη διάθεση του κοινού, ούτως ώστε τα πρόσωπα που την χρησιμοποιούν να μπορούν να έχουν πρόσβαση στο ουσιώδες στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει τη διασύνδεση, ήτοι στη διάδραση με τον χρήστη, δεν υπάρχει παρουσίαση στο κοινό της γραφικής διασυνδέσεως χρήστη, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29.
- 58 Κατά συνέπεια, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η τηλεοπτική μετάδοση γραφικής διασυνδέσεως χρήστη δεν αποτελεί παρουσίαση στο κοινό έργου το οποίο τυγχάνει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 59 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Η γραφική διασύνδεση χρήστη δεν αποτελεί μορφή εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1991, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, και δεν απολαύει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών βάσει της οδηγίας αυτής. Εντούτοις, η διασύνδεση αυτή μπορεί να τύχει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού ως έργο, βάσει της οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, αν αποτελεί προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού της.
- 2) Η τηλεοπτική μετάδοση γραφικής διασυνδέσεως χρήστη δεν αποτελεί παρουσίαση στο κοινό έργου το οποίο τυγχάνει της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29.

(υπογραφές)